

Brut, “mancat de netedat” (*DIEC*), és un der. del llat. vg. *BRŪTTUS, var. intensiva del cl. BRŪTUS ‘estúpid, irracional’ que va canviar a ‘mancat de netedat’; var. *br[ø]t* 7, del capcinès, pel pas de ū > [ø], com *br[ø]ma* < BRŪMA (cf. it. *brutto* ‘lleig’). Hem adduït aquest lexema, propi pràcticament de manera exclusiva del cat., per la seva oposició amb l’oc. *lord* (pron. [lurt]) i el cast. *sucio*: el primer prové de *LURDU o *LORDU, que serien var. del llat. LURIDUS ‘groguenc, pà·lid, lívid’, que en oc. va esdevenir ‘brut’, com el cat. *llord* (que no apareix en els resultats de la nostres enquestes, desviat en tortosí a ‘lleig’), i en el fr. *lourd* ‘pesat’, a través de ‘grosser’. El cast. *sucio* té com a ascendent el llat. SUCIDUS ‘humit, moll’, der. de SŪCUS ‘suc’, aplicat inicialment a la llana d’una ovella, suada i humida, acabada de xollar a començaments de l’estiu, i d’aquí el pas a ‘brut’ (veg. més avall la interferència d’aquest mot en cat.); el cognat cat. *sutze* també n’és un descendent, però caigut en desús davant la competència de *brut*.

Deixant a part l’anterior significant, *brut*, de fet pancatalà, tenim una colla de mots, uns *a*) genuïns; altres *b*) d’origen expressiu, i altres *c*) relacionats amb el cast.:

a) el porc, “el más sucio e indócil de los animales” (Ros, 1770), s’ha vinculat freqüentment, per metonímia, amb la brutor, i d’aquí: *porc* 51 (< PŎRCUS), doc. com a adj. en Esteve *et al.*, 1803 i en el mall. Figuera, 1840 (“Hômo brut” i “Mâl educâd, impolític”, calcat de *Autoridades*, com fa Escrig, 1851), amb la var. *puerco* 87, 94 (< cast.) que, usada amb el significat de ‘molt brut’, va ser substituïda des del s. XVII per *cerdo*; *bacó* 18 prové del fràncic BAK (*FEW, DCVB*) o potser de *BAKKON ‘porc’, preromà i pregermànic (*DECat*); *sapastre* 95, 101 seria una extensió semàntica del significat ‘ximple, murri’ (der. de *sapo*, d’origen incert, encreuat amb *pillastre*);

b) són probablement d’origen expressiu *xaixa* 60; *xono* 60, 114, potser en relació amb *xona* ‘vulva’; *xotxo* 69, potser adaptació del cast. *chocho* ‘caduc’;

c) són resultat d’una interferència amb el cast. *guarro* 161 i el dim. *gorrino* 166, 167, 169, 170, sorgits de l’onomatopeia GUARR-, GORR-, del grunyar del porc; *cotxino* 161, 167, 189, 190 (doc. Escrig, 1851: “*cogino* = *cotxino*”; var. *cotxido* 157), originat en la interjecció *¡coch!* per a cridar el porc, s’ha catalanitzat en *cotxí* 153 (doc. en Ros, 1770: “porch y cogí [= *cotxí*]); *marrano* 163 (var. dim. *marranet* 177), doc. en Escrig, 1851 (“*marrá* o *marrano*. Puerco, por sucio y desaliñado [...]”), pres del cast., on *marrano* designava el porc (< àr. andalusí MUḤARRÁN ‘decretat prohibit, anatematitzat’, per la prohibició del consum de carn de porc [Corriente]), significat desviat al de ‘moro o jueu convers’ (doc. en mall. al s. XVI com a antropònim; Veny, 2001 c: 11-12), usat amb ironia malèvola, i d’aquí ‘brut’ (per a aquests mots, veg. també *PALDC*, VI, mapa 868); *súcio* 40, catalanitzat en *suci* 48 (< cast. *sucio*); *bast* 166, adaptació cat. del cast. *basto* ‘gros, grosser’; *adan* 145, pres del cast. *adán*, “hombre descuidado o desastrado en su arreglo personal” (*Moliner*), com es nota en l’adaptació de la -m final en -n (com en *álbum* > *álbun*).

Són mots en relació de sentit contrari: *net* 1-3, 6-8, 11, 13, 60, 122 (< NĚTĚDU), *llímpio* 87 i *llimpllo* 94, adaptacions del cast.-arag. *limpio*, *propre* 7 (< fr.). Un cop que *sutze* i *sútzeu*, comuns a l’època medieval, van perdre vitalitat, *brut*, des del s. XV, en va ser el substitut.

Brut és un mot pràcticament pancatalà, amb uns competents interferits molt minoritaris que generalment conviuen amb el mot genuí. La personalitat del mot cat. contrasta amb els de les llengües d’adstrat (oc. *lord*, cast. *sucio*).

Brut és l’únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.